

Vabariigi Valitsuse määruse
„Halinga põlispuude grupi, Kurgja kalmistu põlispuude ja metsapargi, A. Kurmi
selektsooniaia ja Annemõisa pargi looduskaitse alt välja arvamine Pärnu maakonnas”
eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Seega on Vabariigi Valitsusel õigus ala kaitse alt ka välja arvata. Eelnõukohase määrusega arvatakse Pärnu maakonnas Põhja-Pärnumaa vallas looduskaitse alt välja Halinga põlispuude grupp, Saarde vallas asuv A. Kurmi selektsooniaed ja Pärnu linnas asuv Annemõisa park, kuna nendel objektidel pole sellist looduskaitselist väärtust, et need vajaksid riiklikke piiranguid. Kaitse alt arvatakse välja Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark, kuna sel alal kehtib praegu topeltkaitse, ala on kaitse all ka Kurgja maastikukaitsealana.

Halinga põlispuudegrupi, Kurgja kalmistu põlispuude ja metsapargi, A. Kurmi selektsooniaia ning Annemõisa pargi looduskaitse alt välja arvamine toimub *LKS* § 13 lõike 1 alusel. Muudatus on vajalik nii objektide omanikuks oleva kohaliku omavalitsuse või eraomanike kui ka seni objektide valitsejaks oleva Keskkonnaameti halduskoormuse ja bürokraatia vähendamiseks. Puudub vajadus hoida looduskaitseliste piirangute all vähese looduskaitseliku väärtusega ala, samuti ei ole põhjendatud sama ala kaitse all olemine kahe eri õigusaktiga.

Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Agnes Putnik (tel 5309 2504, e-post agnes.putnik@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Maria Muljarova (tel 5384 6615, e-post maria.muljarova@keskkonnaamet.ee), Kliimaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja kaitse alt välja arvamise põhjendus

Annemõisa park (KLO1200135)

Annemõisa park on looduskaitse alla võetud Pärnu Linna RSN Täitevkomitee 13. novembri 1981. a otsusega nr 348 kui „Annemõisa park”. Keskkonnaregistrisse on see park kantud kui uuendamata piiridega park. Loodusobjekti pindala on 2,3 ha ning see asub 2,13 ha ulatuses munitsipaalmaal ja 0,14 ha ulatuses eramaal.

Annemõis oli suvitusmõis Pärnu jõe ääres. Kahekorruseline peahoone hävis teises maailmasõjas ja pargiala on kunagise alaga võrreldes vähenenud peaaegu poole võrra. Lisaks

on algsed pargiteed hävinud ning praegused teerajad sissetallatud ja -sõidetud. Suur-Jõe tänava äärde istutatud männitukk ei kuulunud algse pargi juurde. Pargi dendroloogiline liigirikkus on väike: 17 pärismaist ja 12 võõrliiki. Seega on pargi algne terviklikkus, struktuur ja hoonestus hävinud. Pargis kasvavad lagendikuna säilinud auringi ümber üksikud põlispuud (tamm, saar, pärn).

Kristiina Hellström andis 2013. aasta ekspertiisis järgmise hinnangu: „Kena arenguvõimalustega väike jõeäärne haljasala, mille võiks riikliku looduskaitse alt välja arvata. Üksikobjektidena võiks (kohaliku) kaitse alla võtta mõned pargis kasvavad ilusad, terved ja võimsate mõõtmetega põlispuud (tamm, saar, pärn).”

Looduskaitseseaduse § 7 järgi peab kaitstav loodusobjekt vastama kaitse alla võtmise eeldustele, milleks on objekti ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Lisaks võetakse objekt looduskaitse alla juhul, kui see on vajalik loodusdirektiivi või linnudirektiivi rakendamiseks.

Pargis on keskkonnaregistri andmetel teada mitme nahkhiireliigi vaatlused. Kuna pargiala asub Pärnu jõe kaldal, võivad nahkhiired seda toitumisalana kasutada ja pargis kasvavad üksikud põlispuud on neile võimalikud varjupaigad. Teisel pool Pärnu jõge asuva Niidu maastikukaitseala üks kaitse-eesmärk on nahkhiired ja nende elupaigad.

Annemõisa park ei ole looduskaitsealalt väärtusetu, kuid kuna pargi algsed tunnused on kadunud ja muud väärtused vähesed (pargi pindala vähenenud poole võrra, ajalooline struktuur ja teedevõrk kadunud, dendroloogiliselt liigivaene), siis ei ole pargil üleriiklikku ega rahvusvahelist tähtsust. Pargil puudub ka ajaloolis-kultuuriline, teaduslik ja esteetiline väärtus, et seda riikliku kaitse all edasi hoida. Pargi võiks võtta kohaliku kaitse alla, kuna see on oluline linnale puhke- ja rohealana ning nahkhiirtele rohekoridorina.

Vastavalt kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirjale peab riikliku looduskaitse all olevas pargis kooskõlastama pargi valitsejaga (Keskkonnaametiga) telkimise, lõkke tegemise, rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamise, puuvõrade või põõsaste kujundamise ja puittaimestiku raie, ehitise (sh ajutise) püstitamise, projekteerimistingimuste andmise, detail- ja üldplaneeringu kehtestamise, nõusoleku andmise väikeehitise ehitamiseks, ehitusloa andmise, veekogude rajamise, katastriüksuse kõlvikute piiride ja sihtotstarbe muutmise, maakorralduskava koostamise ja maakorraldustoimingute tegemise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise ning uue maaparandussüsteemi rajamise. Pärast Annemõisa pargi riikliku looduskaitse alt välja arvamist ei pea kohalik omavalitsus ja maaomanik eespool loetletud tegevusi Keskkonnaametiga enam kooskõlastama.

Kokkuvõtvalt, kuna pargis ei ole säilinud ajalooliselt kujunenud planeeringut algsel kujul, park ei ole dendroloogiliselt ega esteetiliselt kuigi tähelepanuväärne, siis ei ole otstarbekas kaitsta seda riiklikul tasandil ja park arvatakse riikliku kaitse alt välja. Selleks tühistatakse kunagise Pärnu Linna RSN Täitevkomitee 13. novembri 1981. a otsuse nr 348 „Parkide, puisteede ja teiste loodusobjektide looduskaitse alla võtmise kohta” punkti 1 alapunkt sõnastuses „Annemõisa park”.

Halinga põlispuude grupp (KLO1200051)

Halinga põlispuude grupp on looduskaitse alla võetud Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee 27. septembri 1976. a otsusega nr 253 kui „Halinga park”. Keskkonnaregistrisse on see park kantud kui puistu. Halinga põlispuude grupp on endine Halinga mõisa park, kuid pargi tunnuste kadumise tõttu muudeti park põlispuude grupiks. Loodusobjekti pindala on 1,75 ha ning see asub 1,25 ha ulatuses munitsipaalmaal ja 0,5 ha ulatuses eramaal.

Looduskaitseseaduse § 7 järgi peab kaitstav loodusobjekt vastama kaitse alla võtmise eeldustele, milleks on objekti ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Lisaks võetakse objekt looduskaitse alla juhul, kui see on vajalik loodusdirektiivi või linnudirektiivi rakendamiseks.

Halinga põlispuude grupp ei ole looduskaitse väärtusetu, kuid selle loodusväärtustel (üksikud vanemad puud) ei ole üleriiklikku ega olulist piirkondlikku tähtsust, rahvusvahelisest tähtsusest rääkimata. Puistu ei vasta riikliku looduskaitse alla võtmise eeldustele, sest puistus ei ole midagi väga ohustatud, haruldast või tüüpilist ning puistul ei ole olulist teaduslikku, ajaloolis-kultuurilist või esteetilist väärtust. Puistu paiknemine suuremas osas munitsipaalmaal tagab pargi praeguse elurikkuse kaitse. Puistul on põhiline väärtus Halinga hooldekodule.

Vastavalt kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirjale peab riikliku looduskaitse all olevas pargis kooskõlastama pargi valitsejaga (Keskkonnaametiga) telkimise, lõkke tegemise, rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamise, puuvõrade või põõsaste kujundamise ja puittaimestiku raie, ehitise (sh ajutise) püstitamise, projekteerimistingimuste andmise, detail- ja üldplaneeringu kehtestamise, nõusoleku andmise väikeehitise ehitamiseks, ehitusloa andmise, veekogude rajamise, katastriüksuse kõlvikute piiride ja sihtotstarbe muutmise, maakorralduskava koostamise ja maakorraldustoimingute tegemise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise ning uue maaparandussüsteemi rajamise. Pärast Halinga põlispuude grupi riikliku looduskaitse alt välja arvamist ei pea maaomanik eespool loetletud tegevusi Keskkonnaametiga enam kooskõlastama.

Kokkuvõtvalt, kuna puistus ei ole säilinud ajalooliselt kujunenud planeeringut algsel kujul, park ei ole dendroloogiliselt, esteetiliselt ega ökoloogiliselt kuigi tähelepanuväärne, siis ei ole otstarbekas kaitsta seda riiklikul tasandil ja park arvatakse riikliku kaitse alt välja. Selleks tühistatakse kunagise Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee 27. septembri 1976. a otsuse nr 253 „Looduskaitse objektide kohta rajoonis” punkt 7 sõnastuses „Halinga park”, millega Halinga põlispuude grupp toona kaitse alla võeti.

Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark (KLO1200208)

Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark on looduskaitse alla võetud Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee 27. septembri 1976. a otsusega nr 253 kui „Kurgja kalmistu metsapark”. Keskkonnaregistrisse on park kantud kui uuendamata piiridega park, puistu, arboreetum. Loodusobjekti pindala on 0,9 ha ja see asub eramaal.

Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark ei ole looduskaitse väärtusetu, kuid see arvatakse kaitse alt välja, kuna seal kehtib topeltkaitse. Vabariigi Valitsuse 17. märtsi 2023. a määrusega nr 35 arvati kõnealune ala Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala koosseisu. Määruse kohaselt

jääb metsapargi ala osaliselt maastikukaitseala piiraguvööndisse ja osaliselt sihtkaitsevööndisse, mis tagab Kurgja kalmistu põlispuudele ja metsapargile vajaliku kaitse.

Kuna pargile samal ajal kahe erineva kaitsekorra kehtimine tekitab õiguslikku segadust, on vajalik tühistada kunagise Pärnu Rajooni TSN Täitevkomitee 27. septembri 1976. a otsuse nr 253 „Looduskaitse objektide kohta rajoonis” punkt 62 sõnastuses „Kurgja kalmistu metsapark”, millega Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark toona kaitse alla võeti. Alal jääb kehtima Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse-eeskiri.

A. Kurmi selektsiooniaed (KLO1200222)

A. Kurmi selektsiooniaed on looduskaitse alla võetud ENSV MN korraldusega nr 331-k kui „A. Kurmi selektsiooniaed”. Keskkonnaregistrisse on A. Kurmi selektsiooniaed kantud kui uuendamata piiridega park, puistu, arboreetum. Loodusobjekti pindala on 1 ha. Eramaal paiknev selektsiooniaed on hooldamata. Kuna selektsiooniaed on tähtis viljapuude sordiaretuse ehk põllumajanduslikus, mitte looduskaitse kontekstis, siis ei ole eramaal paikneva hooldamata selektsiooniaia hoidmine riikliku looduskaitse all otstarbekas.

Kuna selektsiooniaed pole dendroloogiliselt, esteetiliselt ega ökoloogiliselt tähelepanuväärne, siis ei ole otstarbekas kaitsta seda riiklikul tasandil ja aed arvatakse riikliku kaitse alt välja. Selleks tühistatakse kunagise ENSV MN 13. märtsi 1959. a korralduses nr 331-k „Maastiku üksikelementide dendraariumide ja katsekultuuride ning viljapuude ja viljapuuade riikliku kaitse alla võtmisest” peatüki „Riikliku kaitse alla kuuluvate väärtuslike viljapuude ja viljapuuade loetelu” punkt 2 sõnastuses „A. Kurmi selektsiooniaed”, millega A. Kurmi selektsiooniaed toona kaitse alla võeti.

3. Menetluse kirjeldus

Pärnu maakonna kaitsealuste parkide ja puisteede piiride muutmise menetlus algatati keskkonnaministri 23. juuli 2020. a käskkirjaga nr 7-4/20/9845-2. Menetluse viis läbi Keskkonnaamet. Kaitse-eeskirja eelnõu oli avalikul väljapanekul 01.04.2025-30.04.2025. Eelnõu avalikustamise teade ilmus üleriigilise levikuga ajalehes Pärnu Postimees (01.04.2025), väljaandes Ametlikud Teadaanded (01.04.2025, nr 2437831) ja Keskkonnaameti veebilehel. Teadaannetes tegi Keskkonnaamet looduskaitse seaduse § 9 lg 4 punkti 3 alusel ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta. Ettepanekut avalikuks aruteluks ei tehtud. Keskkonnaamet palus esitada eelnõule parandusettepanekud või vastuväited hiljemalt 30.04.2025.

Määruse muutmisest teavitati e-kirja¹ ja posti teel 4 omavalitsust, kelle territooriumil objektid asuvad, Muinsuskaitseamet, MTÜ Roheline Pärnumaa ja 32 maaomaniku.

Avalikustamise perioodil vastas Muinsuskaitseamet 28.04.2025², et sisulised kommentaarid puuduvad.

¹ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 01.04.2025 nr 7-4/25/6572.

² Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 28.04.2025 nr 7-4/25/6575-7.

30.04.2025³ saatis MTÜ Roheline Pärnumaa seisukoha Pärnumaa parkide kaitse alt väljaarvamise kohta. Oma kirjas tõid välja, et enne parkide jm alade kaitse alt välja arvamise otsust tuleb läbi viia elustiku inventuur. MTÜ Roheline Pärnumaa küsis, kas piiride muudatusega tehakse ka vähendamist ning samuti ei nõustunud, et Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark kaitse alt välja arvatakse, kuna siis on ala vähem range kaitse all.

Keskkonnaamet selgitas oma 12.05.2025⁴ kirjas mis asjaoludel pargid kaitse alt välja arvati, millisel määral pindala muutub ning et topelt kaitse Kurgja kalmistul ei tähenda ranget kaitset ning alale jääb kehtima Kurgja-Linnutaja maastikukaitseala kaitse-eeskiri.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju loodus- ja elukeskkonnale on neutraalne. Määrusega arvatakse looduskaitse alt välja osaliselt munitsipaalmaal asuvad Annemõisa park ja Halinga põlispuude grupp, mis ei vaja riiklikke looduskaitselisi piiranguid. Pärast määruse jõustumist ei pea Pärnu linn ega Põhja-Pärnumaa Vallavalitsus enam kooskõlastama munitsipaalmaal asuvas pargiosas kavandatud tegevusi (nt suurema rahvaürituse korraldamine, lõkke tegemine, puude ja põõsaste kujundamine) Keskkonnaameti kui pargi senise valitsejaga. Sellega kaasneb mõningane administratiivse ressursi vabanemine nii vallavalitsuse kui ka Keskkonnaameti jaoks ning bürokraatia vähenemine. Kurgja kalmistu põlispuud ja metsapark ning A. Kurmi selektsiooniaed paiknevad eramaal. Määruse rakendamiseks vajalikke kulutusi ei ole ette näha.

Eeltoodu põhjal võib väita, et määruse jõustumisel puudub oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi

³ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 02.05.2025 nr 7-16/25/8903.

⁴ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 12.05.2025 nr 7-16/25/8903-2.

muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.